

Handel met Palestina

foto: Tineke D'haese

Een gebied met gesloten grenzen

Oxfam
Wereldwinkels

> Handel, uit respect.

oww.be

Inhoud

1. De Ottomaanse heerschappij (1516-1917)	p. 4
2. Brits bestuur (1917-1948)	p. 4
3. De nieuwe staat Israël (1948-1967)	p. 5
4. Overgeleverd aan de bezetter (1967-1994)	p. 6
5. De Oslo-akkoorden (1994 -1995)	p. 7
Het Protocol van Parijs	
6. Na Oslo: de economie naar een dieptepunt	p.9
Taybeh Brewery	
Agreement on Movement and Acces (AMA)	
Van Nablus tot Majd al-Krum: de lijdensweg van olijfoliezeep	
7. Palestina, een landbouwland?	p. 10
8. Eerlijke handel met Palestina: een solidariteitsverhaal	p.12
9. Wat kan België doen? Wat doet de internationale gemeenschap?	p.13
Bronnenlijst	p.14

Oxfam-Wereldwinkels vzw
Redactie: Ilse Fannes
Foto's: Tineke D'haese en Oxfam-Wereldwinkels
Eindredactie: Ben Schokkaert
mei 2007
v.u. Koen van Bockstal

foto: Tineke D'haese

Inleiding

Sinds 1992 importeert Oxfam-Wereldwinkels producten vanuit de bezette Palestijnse Gebieden. Diverse producten zijn al in onze winkelrekken terechtgekomen - en werden er weer uit gehaald: aardbeienconfituur en olijven, om er enkele te noemen. Momenteel voeren we olijfolie, amandelen, couscous en dadels in.

Kwaliteitsproblemen, stockbreuken en late leveringen typeren onze handelsrelatie met Palestina. Desondanks kiest Oxfam-Wereldwinkels ervoor om zijn Palestijnse partnerorganisaties PARC (Palestinian Agricultural Relief Committees) en UAWC (Union of Agricultural Workers Committee) verder te verzekeren van een afzetmarkt. Ook in de toekomst bouwen we verder aan een relatie die gebaseerd is op vertrouwen en transparantie. Net zoals onze partners geloven we in de noodzaak van een bloeiende economie als motor voor de heropleving van de Palestijnse samenleving. Via eerlijke handel willen we samen met onze partners streven naar een duurzame en rechtvaardige vrede in de regio.

Dit dossier schetst de evolutie van de Palestijnse export en hoezeer die afhankelijk is van Israël. We focussen op landbouw, een belangrijke sector in de Palestijnse gebieden. We laten onze partners aan het woord.

Tevens trachten we een antwoord te geven op de noden om de Palestijnse economie, en vooral de handel, weer op gang te trekken. Wat kunnen wij doen? Wat kan België doen? Wat verwachten we van de internationale gemeenschap?

1. De Ottomaanse heerschappij (1516-1917) (vertaald uit 'Palestine, a guide' van Mariam Shahin)

Tot 1917, toen Palestina een Brits mandaatgebied werd, maakte het gebied deel uit van het Ottomaanse Rijk.

In de 16de eeuw was Palestina de belangrijkste producent van katoen in dat rijk. Ook granen, olijven en druiven werden in grote hoeveelheden geteeld en uitgevoerd naar Egypte en Istanbul. De lokale en regionale handelsroutes waren goed voorzien van bronnen, waterreservoirs, bruggen en (soms) kastelen voor de veiligheid. Palestina was in die tijd een cultureel en administratief ontwikkeld land met georganiseerde handelsroutes en gecultiveerde gronden.

Het verval van de centrale regering in de 17de eeuw betekende ook een neergang voor de economische activiteiten in Palestina. Begin 18de eeuw herwon de regio aan welvaart, toen het belang van katoen als exportproduct toenam. De agrarische sector groeide en kon voorzien in eigen behoeften, vooral door de sterke cultivatie van olijven en olijfolie. Ook katoenspinnerijen, glasteliers, ververijen en lederindustrieën bloeiden. De centrale en de zuidelijke kustgebieden produceerden onder andere tarwe, sesam en katoen.

De gezonde economische omstandigheden van Palestina, versus de zwakte van de Ottomaanse regering, zorgden voor de ontwikkeling van lokale machten in verschillende delen van het land. Al-Zaidani, een Arabisch stamhoofd, speelde bijvoorbeeld een belangrijke rol van 1840 tot 1875 door zijn monopolisering van de katoenhandel.

Napoleon, die Syrië wilde binnenvallen, bestormde in 1799 met 13.000 soldaten Gaza. Hij plunderde Jaffa en

bezette Akko. Na twee maanden bezetting werd Napoleon uit Akko verdreven, maar Palestina had decennia nodig om de schade te boven te komen.

Vanaf 1831 werd Palestina, voor 9 jaar, bezet door Egypte. De administratie werd gecentraliseerd en gemoderiseerd. Maar de verhoging van de belastingen stootte op verzet, er braken opstanden uit in de steden. Britten, Australiërs en Russen schoten de Ottomanen te hulp en verdreven de Egyptenaren.

De verhoogde veiligheid en de herziening van wetten brachten de ontwikkeling van privé-bezit met zich mee. Landbouwproducten vonden hun weg naar de wereldmarkt. De bevolking groeide en de feodale klassen verrijkten zich. Palestina werd vanaf 1877 vertegenwoordigd in het Ottomaanse parlement.

In deze periode groeiden ook de kolonies en de nederzettingen. Fransen, Russen, Duitsers en Oostenrijkers kwamen zich in Palestina vestigen.

Er hadden altijd joden geleefd in Jeruzalem, Safad, Tiberias en Hebron. De joodse immigranten, vooral van Europese afkomst, die vanaf eind 19de eeuw arriveerden, hadden de bedoeling een joodse staat op Palestijns grondgebied op te richten, zoals gepropageerd door het zionisme, een door Theodor Herzl in 1899 ontwikkelde ideologie. Reeds in 1878 zag de eerste zionistische landbouwkolonie van Russische joden het daglicht: Petach Tiqwa.

2. Brits bestuur (1917-1948)

Onder Brits bestuur (vanaf 1917) werd de systematische opbouw van joodse kolonies al gauw bestendigd door een stedelijke, agrarische, sociale, culturele en industriële ontwikkeling.

De Arabische bevolking werd meer en meer afhankelijk van de jobs die de Britten creëerden en uit joodse industrialisering voortsporen. Desondanks bleef de Arabi-

foto: Tineke D'haese

sche bevolking opstandig tegenover de joodse aanwezigheid.

In 1948 trok Groot-Brittannië zich terug uit Palestina. Niet lang daarna brak oorlog uit. De Palestijnen delfden het onderspit tegenover de sterk gemilitariseerde zionistische macht. Meer dan 400 Arabische dorpen werden verwoest, meer dan 750.000 Palestijnen werden verdreven naar vluchtelingenkampen in Palestina en de buurlanden. Een menselijk drama, gekend als 'Nakba' (catastrofe), dat de doodsteek betekende voor de reeds verzwakte Palestijnse economie.

3. De nieuwe staat Israël (1948-1967) (bron: 'Palestine, a guide' van Mariam Shahin)

Na de Holocaust, tijdens de Tweede Wereldoorlog, nam de joodse immigratie vanuit Europa sterk toe. Ondertussen ontvluchtten heel wat Palestijnen hun dorpen en gronden.

Zo'n 150.000 Palestijnen waren 'toegelaten' om in de nieuwe staat Israël te verblijven.

Ze hadden tot dan toe hun brood in de landbouw verdiend. Maar door de inbeslagname van hun gronden zagen ze zich gedwongen naar de steden te verhuizen en werden ze ongeschoolde arbeiders in joodse fabrieken en bouwondernemingen.

In 1950 vaardigde Israël de 'Absentee Property Law' uit. Deze wet maakte het Israël mogelijk om gronden, die door Palestijnen werden verlaten (dus niet meer werden bewerkt), te verkopen aan de 'Ontwikkelingsautoriteit' die de Knesset (het Israëlsche parlement) had ingesteld. Op die manier werd inbeslagname of diefstal van gronden officieel gemaakt.

Palestijnen die naar Jordanië vluchtten, hadden het economisch beter. Vooral opgeleide middenklassers kregen de kans om te werken voor de overheid of zetten commerciële activiteiten op poten. Minder gefortuneerde Palestijnen kwamen terecht in vluchtelingenkampen.

Van 1948 tot de bezetting van 1967 stond de Westelijke Jordaanoever onder Jordaans bestuur. Gaza viel onder Egyptisch bestuur. Ondanks een gebrek aan democratische en economische participatie beschouwden de Palestijnen de Egyptenaren niet als hun bezetters. Gaza werd een reservaat voor vluchtelingen, die er 80 procent van de bevolking uitmaakten. (Nu nog is Gaza één van de dichtstbevolkte gebieden in de wereld.) Israël had ook daar heel wat landbouwgronden in beslag genomen - Gaza was toen ook groter dan de huidige strook - en de Egyptenaren lieten slechts een minimale industriële activiteit toe. Maar de handel bloeide in Gaza. De strook was voor Egyptenaren een soort van belastingsvrije haven. Aan deze toestand kwam in 1967 een einde, toen Israël zowel Gaza als de Westelijke Jordaanoever militair bezette. Heel wat welvarende en goed opgeleide Pales-

tijnen vluchtten naar Libanon. West-Beiroet kreeg een economische boost door de komst van Palestijnse zakenlui, banken, knowhow ...

De aanvankelijk goede relaties tussen Palestijnen en Libanezen raken echter verstoord als de PLO (Palestine Liberation Organization) in 1970 uit Jordanië verdreven wordt en in Libanon onderdak vindt. De ballingschap van de PLO brengt geweld en spanningen met zich mee, ook al omdat de PLO de steun van arme Libanese moslims geniet. Bovendien lokt de PLO door de oprichting van een mini-legerstaat in West-Beiroet militaire aanvallen van Israël uit, zowel op Palestijnse als op Libanese wooncentra.

De spanningen tussen Palestijnen en Libanezen zouden oplopen tot een burgeroorlog. In 1982 viel Israël Libanon binnen en bezette West-Beiroet met de bedoeling de PLO uit te schakelen. De PLO verliet Libanon en kon de bescherming van de Palestijnse vluchtelingen niet meer waarborgen. De slachtingen in de vluchtelingenkampen Sabra en Shatilla waren daar het trieste gevolg van.

4. Overgeleverd aan de bezetter (1967-1994)

Sinds 1967 leefden de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in Gaza onder Israëlische militaire bezetting. Het Israëlische beleid was erop gericht om de economie van de bezette gebieden gedeeltematig te integreren in de Israëlische economie.

Israël wilde de Palestijnse economie zwak, onderontwikkeld en afhankelijk van de Israëlische economie houden. Investerings in de Palestijnse gebieden werden vertraagd, verhinderd en niet aangemoedigd. Import uit andere landen werd geblokkeerd. Palestijnen werden massaal aangemoedigd om in Israël te gaan werken, vooral in de landbouw, de bouwsector en de dienstensector. Er werd niet geïnvesteerd in de ontwikkeling van de infrastructuur in de bezette gebieden. Belastingen, geïnd bij Palestijnen, kwamen deels in de Israëlische schatkist terecht in plaats van ze te investeren in de bezette gebieden. Erger nog: de landbouwinfrastructuur, nog steeds een belangrijke economische sector van de Palestijnse samenleving, werd teniet gedaan door de annexatie van Palestijnse gronden, de beperking van watertoevoer en de beperking van de uitvoer van landbouwproducten naar Israël.

Al deze maatregelen bereikten hun doel: een grote Palestijnse afhankelijkheid van Israël. In 1992 was ongeveer

foto: Tineke D'haese

één derde van de Palestijnse actieve bevolking werkzaam in Israël. 90 procent van de producten die Palestina importeerde waren afkomstig uit Israël. 80 procent van de producten die Palestina exporteerde werden verkocht aan Israël of passeerden via Israëlische havens. Van enige ontwikkeling van de Palestijnse economie was geen sprake. Het gebrek aan moderne industrieën, hoge werkloosheidscijfers en stijgende armoede typeren de Palestijnse samenleving.

5. De Oslo-akkoorden (1994-1995)

Aanhoudend geweld en spanningen, zeker na de eerste intifada (vanaf 1987) leidden begin jaren 1990 onder druk van de internationale opinie tot vredesbesprekingen die resulteerden in de Oslo-akkoorden. De akkoorden hanteerden het principe 'land voor vrede'. De opdeling in A-, B- en C-gebieden werd beschouwd als een eerste stap naar de onafhankelijkheid van de Palestijnse staat.

In de A-gebieden (17% van de Westelijke Jordaanoe-

ver), de zogenaamde autonome gebieden, kregen de Palestijnen de toelating om het gemeentelijk bestuur op zich te nemen. Ze staan in voor onderwijs, de ophaling van vuilnis, gezondheid, ... Maar de belangrijkste bevoegdheden, onontbeerlijk voor de oprichting van een leefbare Palestijnse staat, zijn nog altijd in handen van Israël: controle over grenzen en waterwegen, het recht om een eigen defensie uit te bouwen, het uitreiken van identiteitskaarten, de munteenheid ... Ook handel voeren met het buitenland blijft het privilege van Israël.

In de B-gebieden (23,8%) heeft het Israëlische leger de controle over de veiligheid en is de Palestijnse autoriteit verantwoordelijk voor de burgerlijke administratie.

De C-gebieden (59%) zijn zowel op het vlak van burgerlijke administratie als op dat van veiligheidscontrole in handen van Israël. Daar bevinden zich de meeste en de grootste nederzettingen.

Israël tracht de Palestijnse bevolking in de A-zone te concentreren, zodat de inbeslagname van Palestijnse gronden in de B- en de C-gebieden gemakkelijk uit te voeren is. De Oslo-akkoorden zijn dus alles behalve een goede deal voor de Palestijnen. De groei van het aantal nederzettingen en de inbeslagname van gronden hebben sinds de ondertekening van de akkoorden een hoge vlucht genomen.

Het Protocol van Parijs

(bron: B'tselem)

In 1994 werd, als onderdeel van Oslo I, het Protocol van Parijs ondertekend. Het bestendigt de afhankelijkheid van de Palestijnse economie van Israël.

Het protocol voorziet in de oprichting van een 'Customs Union' of douane-eenheid, waarin geen economische grenzen tussen Israël en de Palestijnse gebieden bestaan. Israël heft belastingen op geïmporteerde goederen die bestemd zijn voor de Palestijnse gebieden. Deze belastingen worden doorgestort naar de Palestijnse Autoriteit. Israël behoudt het recht om de belastingsvoet eenzijdig te wijzigen. Ook wordt een deel van de BTW op goederen en diensten die verkocht zijn in Israël, maar bestemd voor consumptie in de bezette gebieden, doorgestort.

Deze maandelijksse transfers werden echter stopgezet na de overwinning van Hamas in de parlementsverkiezingen van januari 2006 en zijn tot op heden (1 mei 2007) niet hervat.

Ook in 1997 is het inhouden van belastingsgelden al eens gebruikt als strafmaatregel.

De Palestijnen hadden liever voor een onafhankelijke economie gekozen, maar zagen zich gedwongen om het protocol te ondertekenen. Tienduizenden Palestijnen werkten immers in Israël. Een sterk wapen: het protocol weigeren zou betekenen dat Palestijnen niet meer mochten werken in Israël. En dat risico kon de PLO niet nemen.

Het protocol wees de Palestijnen beperkte bevoegdheden toe, zoals het opleggen van directe en indirecte belastingen, een industrieel beleid, geld om financiële tussenkomsten te regelen en de aanwerving van overheidspersoneel. Het stipuleert ook de geleidelijke afschaffing van de beperkingen op de export van landbouwproducten uit de bezette gebieden naar Israël, een maatregel die tot dan in voege was om de Israëlische boeren te beschermen tegen concurrentie.

Palestijnse handel met andere landen moet gebeuren via Israëlische luchthavens en zeehavens. Alleen met Egypte en Jordanië is rechtstreekse handel toegestaan, maar ook daar controleert Israël de grenzen. Voor elke vorm van handel heeft de Palestijnse Autoriteit de goedkeuring van Israël nodig. Dat leidt vaak tot grote economische verliezen. Israël, zoals vaak het geval was tussen 1994 en 1997, sluit de grenzen naar eigen goeddunken af en beslist of relevante toelatingsbewijzen al dan niet worden uitgereikt of ingetrokken.

Alhoewel de douane-unie het vrij verkeer van arbeiders moest verzekeren, verbiedt het protocol niet dat Israël de toegang van arbeiders weigert. Langdurige afgrendeling leidt bij heel wat Palestijnen tot zwaar inkomensverlies en een stijging van armoede en werkloosheid.

De laatste jaren beleeft Israël bovendien een immigratiegolf van goedkope Aziatische werkkrachten, vooral in de landbouw, de bouw en de medische sector. Daardoor hebben Palestijnen, zowel uit de Palestijnse gebieden als deze die in Israël leven, steeds minder kansen op de arbeidsmarkt en gaan de rechten van arbeiders erop achteruit, stelt Workers Advice Center, een afdeling van onze partner Sindyanna.

6. Na Oslo: de economie naar een dieptepunt

Met de instelling van de Palestijnse Autoriteit in 1994 werden heel wat economische initiatieven en ontwikkelingsprojecten opgestart. Rijke Palestijnen keerden terug naar hun geboorteland om er commerciële zaken op te starten.

Toch blijven de Westelijke Jordaanoever en Gaza afhankelijk van hulp van buitenaf. De dienstensector domineert de Palestijnse economie. De industrie staat op een laag pitje, de landbouwsector kreunt onder het gebrek aan toegang tot natuurlijke bronnen.

Aan de basis van de economische crisis ligt het Israëlische afgrenzings- en apartheidbeleid. Pas als dit beleid wordt opgeheven, zou de economie enigszins kunnen heropleven. De recente ontwikkelingen wijzen echter de andere kant op. Oost-Jeruzalem, voor de Palestijnen de hoofdstad en het economische centrum, wordt steeds meer verboden terrein voor de Palestijnen. Alleen wie een identiteitskaart van Jeruzalem heeft, en er dus echt woont, wordt toegelaten.

De Oslo-akkoorden zijn niet gerealiseerd. De uitbreiding van de nederzettingen in de Palestijnse gebieden - verboden door de Oslo-akkoorden en illegaal volgens het internationaal recht - kende een ongeziene groei en stelt de internationale gemeenschap voor een voldongen feit. De vrees bestaat dat de tweestatenoplossing niet meer haalbaar is.

Tot de tweede Intifada (2000) waren de perspectieven voor de Palestijnse economie op het gebied van tewerkstelling en Bruto Nationaal Product positief. Sindsdien zijn alle economische indicatoren negatief beïnvloed. De hoge werkloosheidscijfers verhogen het aantal gezinnen dat onder de armoedegrens moet leven.

De handel met het buitenland lijdt onder de Israëlische controle op het transport van goederen en diensten, de onderontwikkelde industrialisatie, het gebrek aan na-

tuurlijke bronnen, de relatief hoge loonkost en het Israëlische afgrenzingsbeleid.

Het afgrenzingsbeleid heeft een direct effect op de transportkosten. Daardoor kunnen Palestijnse producten niet stand houden op een concurrentiële markt. Buitenlandse aankopers verkiezen meer betrouwbare leveranciers, de Palestijnen zijn meer en meer aangewezen op lokale vermarkting. Vanuit de Palestijnse gebieden worden vooral etenswaren, levende dieren en vervaardigde goederen geëxporteerd. Import bestaat vooral uit machinerie en ruwe materialen.

Alhoewel Palestina via akkoorden met de Europese Unie, de Verenigde Staten en de Arabische Liga van voordelige tariefvoorwaarden geniet, blijven de handelsontwikkelingen op een teleurstellend laag niveau. 67% van de Palestijnse import en export gebeurt met Israël, maar vertegenwoordigt slechts 2,3 % van de Israëlische handel (2004). Het deficit op de Palestijnse handelsbalans wordt steeds groter.

Ook met Europa is de handelsbalans negatief. In 2004 bedroeg de handel met Europa 42 miljoen euro: Europa voerde voor 36 miljoen euro uit naar de Palestijnse gebieden (vooral transportmaterialen, chemicaliën, machinerie en uitrusting voor telecommunicatie), de invoer uit de Palestijnse gebieden bleef beperkt tot 6 miljoen euro (vooral agrarische producten zoals aardbeien en snijbloemen). Wat betreft industriële goederen profiteren de Palestijnse gebieden vooral van taxvrije export naar Europa onder het Associatie-akkoord. Maar de industrie is weinig ontwikkeld. Voor agrarische producten bestaan er quota die geleidelijk aan worden opgetrokken.

Agreement on Movement and Acces (AMA)

(bron: OCHA)

Om enige verlichting in het verstikkende afgrenzingsbeleid van Israël te brengen, ondertekenden de Palestijnse Autoriteit en de Israëlische regering op 15 november 2005 'The Agreement on Movement and Acces' (AMA).

Key Indicators of the Palestinian Economy (Excl. Jerusalem, selected years)

	1995	1999	2000	2001	2002	2003 (est.)	2004 (est.)
GDP (US\$ million)	3,225	4,201	4,108	3,816	3,484	3,921	4,011
GNI (US\$ million)	3,699	4,932	4,793	4,143	3,700	4,204	4,373
GDP per capita (US\$)	1,380	1,478	1,386	1,229	1,073	1,158	1,146
GNI per capita (US\$)	1,583	1,736	1,617	1,335	1,140	1,242	1,249
Real GDP growth (%)	6.1	8.6	-5.6	-6.6	-3.8	4.5	-1.0
Real GNI per capita growth (%)	7.9	4.1	-10.7	-16.1	-9.8	2.8	-4.2
Domestic expenditure (% of GDP)	151.8	163.0	155.4	143.3	161.0	153.0	164.4
Inflation (CPI - annual %)	10.8	5.5	2.8	1.2	5.7	4.4	3.0
Poverty rate ¹ (% of population)		20	27	37	51	47	48
West Bank:		13	18	27	41	37	38
Gaza Strip		32	42	54	68	64	65

Source: UNCTAD. Report on UNCTAD's Assistance to the Palestinian People, July 2005, except: ¹ poverty rate: World Bank estimates (The World Bank, Disengagement, the Palestinian Economy and the Settlements, June 2004).

Balance of Payments (excl. Jerusalem) - Key Indicators (millions of US\$)

	1995	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
Exports of goods and services	499	684	657	534	529	378	467
Imports of goods and services	2,176	3,353	2,926	2,336	2,654	2,456	3,049
Trade balance (% of GDP)	-51.8	-63.6	-55.4	-43.3	-61.0	-53.0	-64.4
Current account balance (% of GDP)	-21.7	-31.7	-20.9	-13.0	-13.6	-8.9	-16.5
Trade balance with Israel (US\$ million)	-1,388	-1,644	-1,506	-1,541	-1,123	-1,524	-1,621
Trade balance with Israel (% of GDP)	-43.0	-39.1	-36.7	-40.4	-32.2	-38.9	-40.4
Current account balance with Israel (% of GNI)	-24.7	-18.5	-17.1	-29.3	-24.5	-29.5	-28.8
Imports from Israel - % of PA private consumption	56.5	52.4	50.7	53.8	3.68	45.7	46.3
Total PA trade with Israel - % of total Israeli trade	3.7	3.6	2.8	2.7	2.0	2.4	2.3
PA trade with Israel - % of total PA trade	78.8	67.1	71.2	78.6	53.4	75.1	66.8

* Estimates

Source: UNCTAD, *Report on UNCTAD's Assistance to the Palestinian People*, July 2005.

De bedoeling van dit akkoord, onder de auspiciën van de Europese Unie, de Verenigde Staten, de Verenigde Naties en Rusland (het Kwartet), was “de versoepeling van de mobiliteit van goederen en mensen binnen de Palestijnse Gebieden” en “de opening van een internationale oversteek op de grens tussen Gaza en Egypte die het binnenkomen en buitengaan van mensen onder Palestijnse controle stelt” om “vreedzame economische ontwikkeling en de humanitaire situatie op het terrein” te bevorderen.

AMA moest de Palestijnen in staat stellen om de export van landbouwproducten vlot te laten verlopen en er zelfs voor zorgen dat de bouw van een haven in Gaza kon starten. Ook moesten gesprekken over een luchthaven in Gaza worden aangevat. Kort na de ondertekening van het akkoord was er sprake van een zekere verbetering. Maar al snel schond Israël de bepalingen omwille van veiligheidsredenen. De verkiezingsoverwinning van Hamas (januari 2006) en de inval van Israël in Gaza gevolgd door de aanval op Libanon (zomer 2006) dreven de politieke spanningen opnieuw ten top. Het akkoord is dan ook grotendeels dode letter gebleven.

Observatoren die in het kader van de ‘European Border Assistance Mission’ toekijken op de naleving van de bepalingen in het AMA, krijgen van het Israëlische leger vaak te horen dat hun aanwezigheid aan bijvoorbeeld de grensovergang in Rafah niet nodig is “omdat de doorgang toch niet geopend wordt”. Rafah bleef inderdaad de tweede helft van 2006 bijna de ganse tijd gesloten voor menselijk verkeer. Tussen Gaza en de Westelijke

Jordaanoever is vrachtvervoer onmogelijk. Export van goederen via Rafah is onmogelijk. Op de Westelijke Jordaanoever is het aantal fysieke obstakels verhoogd met liefst 44 procent: permanente en vliegende controleposten, wegblokkades, ... Van de komst van een zee- of luchthaven is geen sprake meer.

Slechts 4 procent van de oogst is in 2006 geëxporteerd. De rest is weggegeven of vernietigd. De ‘Palestinian Economic Development Company’ raamt de verliezen in de landbouw op 6 miljoen dollar. De ‘Palestinian Trade Center’ (Paltrade) schat het verlies op de handelsinkomsten in 2006 op meer dan 30 miljoen dollar in 2006.

2006 was een zwart jaar voor de Palestijnen. Bovenop al deze economische verliezen boycotte Israël de Palestijnse Autoriteit (stop van de transfers van belastingsgelden) en isoleerde de internationale gemeenschap Palestina door middel van sancties. De armoede en de werkloosheid zijn in de Palestijnse gebieden nog nooit zo groot geweest. Al deze factoren hebben het interne geweld in de Palestijnse samenleving aangezwengeld.

7. Palestina, een landbouwland?

De Palestijnse economie is er vooral één van dienstverlening. Landbouw komt pas op de vierde plaats, met een aandeel van 12,4% in het Bruto Nationaal Product (cijfer 2004). Onze partner PARC spreekt van nog slechts een aandeel van 7%.

Taybeh Brewery

Nadim Koury keerde in 1994 uit de Verenigde Staten terug om in zijn geboortedorp Taybeh een kleine brouwerij op te starten. Met heel wat commerciële flair en zakelijk inzicht slaagde hij erin, samen met zijn broer, om een succesvolle zaak uit te bouwen. Taybeh Brewery produceert een kwaliteitsvol pilsbier voor de lokale markt, een unicum in het Midden-Oosten. Om exportproblemen te omzeilen wordt het bier ook in Duitsland en België onder licentie gebrouwen.

Maar ook deze succeszaak heeft te lijden gehad onder de verstikkende bezetting. Nadim Khoury zag zijn aantal personeelsleden slinken van 12 naar 3. De problemen begonnen vooral na de tweede Intifada (2000). Controleposten en strenge controles joegen de transportkosten de hoogte in. De import van de hop en de flesjes (uit Portugal) werd steeds moeilijker. Hoge productiekosten eisen hun tol, de brouwerij kan maar net haar hoofd boven water houden.

www.taybehbeer.com

Van de landbouwgronden, ongeveer 25 procent van de totale oppervlakte, wordt het merendeel gebruikt voor het kweken van olijven. Naast fruit, groenten en snijbloemen zijn olijven en olijfolie de belangrijkste agrarische exportproducten.

Onteigening en inbeslagname

40 jaar bezetting heeft ook in de agrarische sector een zware tol geëist. Door het systematische afgrenseling-beleid van Israël bleven heel wat gronden jarenlang on-gecultiveerd, waardoor ze ook minder vruchtbaar zijn. Waar mogelijk en toegestaan wordt aan landherwinning gedaan. Tegen heuvels worden terrassen aangelegd, met eventueel irrigatiekanalen. De grond wordt er ont- daan van stenen, fruitbomen worden opnieuw aange- plant. Deze investeringen moeten deels het verlies aan gronden door confiscatie compenseren.

Grond bewerken als wapen tegen onteigening

(bron: UAWC, jaarrapport 2005)

Voor onze partner UAWC is het bewaren en bescher- men van Palestijnse gronden tegen inbeslagname een prioriteit. Dat doen ze door de gestage uitbreiding van landbouwgronden: gronden vlak maken en voorzien van irrigatie, terrassen bouwen en met bomen beplanten,

landbouwwegen herstellen. UAWC traint boeren om een kwalitatieve oogst te bekomen. Dergelijke projec- ten scheppen ook broodnodige jobs. In 2005 werden ruim 3000 dunum land herwonnen en/of gebruiksklaar gemaakt en 9 kilometer landbouwwegen geopend. Alle projecten samen in Gaza en de Westelijke Jordaanoever zorgden voor 55.000 werkdagen.

De Palestijnen hebben gedurende de bezetting (maar ook al voordien) heel wat van hun vruchtbare gronden zien overgaan in handen van Israël. Dat proces is nog steeds aan de gang door de uitbreiding van de neder- zettingen en de bouw van de muur op Palestijns grond- gebied. Bovendien gaat de bouw van de muur vaak gepaard met de onteigening van gronden en serres en de vernietiging van olijfgaarden langs het traject “om redenen van veiligheid”, en dit zonder enige vorm van compensatie.

Afgrenseling en landbouwpoorten

(bron: OCHA)

Boeren wiens land aan de andere kant van de muur ligt, kunnen hun gronden bereiken via zogenaamde ‘land- bouwpoorten’. De gemilitariseerde landbouwpoorten gaan slechts enkele uren per dag open, al is ook dat nooit helemaal zeker. Niet alles en iedereen wordt door- gelaten, de doorgang van gemotoriseerde voertuigen is

Van Nablus tot Majd al-Krum: de lijdensweg van olijfoliezeep

(bron: Sindyanna)

M.T. is zeepfabrikant in Nablus.

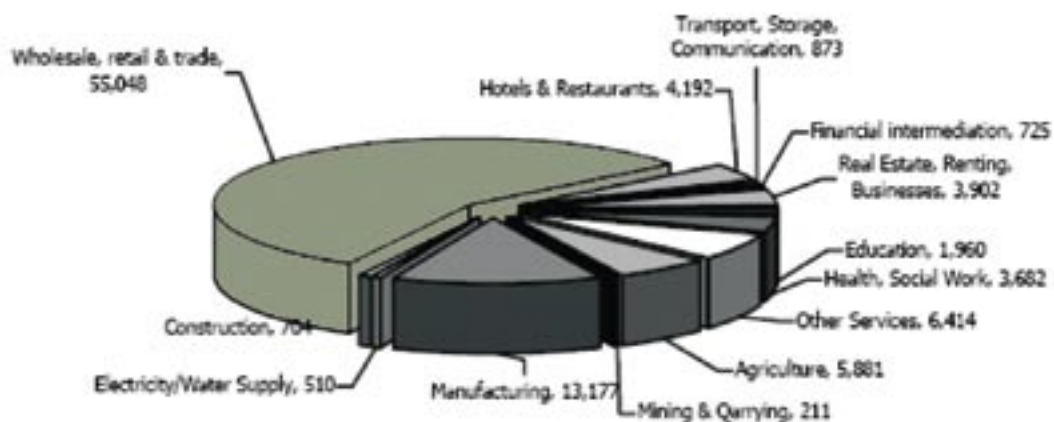
Terwijl dit voorjaar Israëlische tanks rondzwierven in de stad, zat M.T. voor drie weken thuis opgesloten. Telkens de avondklok werd opgeheven, haastte M.T. zich naar de kleine zeepfabriek van zijn familie in een buitenwijk van Nablus. Tot zijn ontzetting zag hij dat ook zijn fabriek een ‘militaire’ bedreiging had gekregen: Israëlische soldaten hadden de ijzeren deuren geforceerd, dozen en tonnen omgekieperd, vloeistoffen op de grond gemorst, de harde schijf van zijn computer genomen. Ze hadden ook schade toegebracht aan de machines en overal geürineerd. Ton- nen olijfolie waren verpletterd onder de tanks. De schade loopt op tot minimum 10.000 dollar. Maar niemand zal hem vergoeden.

Daarnaast is er de schade die zich gedurende de jaren heeft opgestapeld. Sinds 1967 had de kleine fabriek enkel voor de Israëlische markt geproduceerd. Lange tijd heeft M.T. echter niet de mogelijkheid gehad om zijn producten te vermarkten: Israëlische koopmannen kwamen Nablus niet binnen, hem was het verboden om Israël binnen te komen. De laatste olijfoliezeep leverde M.T. aan Sindyanna in Galileï - via illegale methoden.

De zeep werd geproduceerd, gesneden en in karton verpakt. Als de gevechten eens onderbroken werden, smok- kelde M.T. de olijfolie via de heuvels van de omringende dorpen.

Vervolgens moest hij wachten tot de omgeving stil was. Op de dag dat de levering aan Sindyanna gepland was, was er een zelfmoordaanslag in de Israëlische stad Petah Tikya en werd Nablus een strenge avondklok opgelegd. De vrachtwagenchauffeur moest de zeep transporteren naar het dichtstbijzijnde dorp Deir-A-Sharaf. In normale tijden zou deze trip slechts enkele minuten geduurd hebben, nu duurde het uren. Om wegblokkades te vermijden, moest de chauffeur zich een weg banen langs de heuvels over vuile wegen. Aangezien de wegen hobbelig waren, werden 2000 stukken zeep (van de 24.000) beschadigd.

In het dorp wachtte een chauffeur uit Oost-Jeruzalem, met een vergunning om Israël binnen te komen, op de zeep. Omdat de chauffeur uit Nablus de plaats enkel kon bereiken bij het vallen van de avond, moest de chauffeur met de vergunning de trip uitstellen tot de volgende ochtend.

vaak verboden. Jonge mannen tussen 20 en 35 krijgen van de Israëliëse overheid meestal geen toelating om via de poorten naar de gronden te trekken.

Het hoeft geen betoog dat de Palestijnen slechts met de grootste moeite hun eigen gronden kunnen bewerken en zorgen voor een succesvolle oogst. Uiteraard controleert Israël ook de export van landbouwproducten volledig. Geen enkele Palestijnse vrachtwagen is toegelaten op Israëlisch grondgebied, en vice versa. De verplichte overslag van goederen aan de grensposten verhoogt de transportkosten en heeft een negatieve invloed op de versheid van de producten.

Water

(bron: PARC)

Het waterverbruik ligt in de Palestijnse gebieden vier keer lager dan in Israël. Toch is het water er vier keer zo duur. De toegang tot waterbronnen is gelimiteerd en staat onder streng toezicht van Israël. De Palestijnen mogen geen waterputten aanleggen en geen water oppompen. Israël daarentegen pompt wel water op uit de Palestijnse gronden voor eigen verbruik en voor de bediening van de nederzettingen. Israël controleert 80% van de waterrijkdommen (zowel bronnen als grondwater). De waterinfrastructuur wordt systematisch vernietigd, vooral ten gevolge van de bouw van de muur. PARC meldt de vernietiging van 403 bronnen en 1327 watertanks. 136 bronnen, 46 beekjes en 906 dunums grondwater werden 'geïsoleerd'. Het resultaat is dat slechts 10,7 % van de landbouwgronden kan geïrrigeerd worden. Vooral in de zuidelijke, drogere gebieden is er nood aan vernuftige zuinige irrigatietechnieken. Hoewel de olijfboom op vrij droge grond kan geteeld worden, zou meer irrigatie de opbrengst en de kwaliteit kunnen opkrikken.

Beperkte overheidssteun

Slechts 0,67% van het overheidsbudget voorziet de Palestijnse Autoriteit voor de landbouwsector. Landbouwers en boerenorganisaties klagen en vragen fiscale

steun (zoals BTW-verlagingen) om hun plaats in de eigen markt te kunnen behouden. Nu wordt de Palestijnse markt overspoeld door goedkope producten uit Israël, waartegen het onmogelijk concurreren is. De afhankelijkheid van de bezetter wordt er alleen maar groter door.

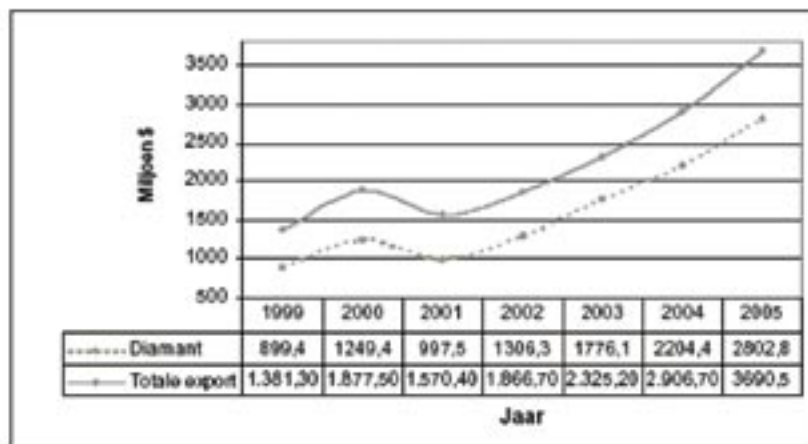
8. Eerlijke handel met Palestina: een solidariteitsverhaal

Handel voeren met Palestina is niet vanzelfsprekendheid. Toch zijn er heel wat organisaties van eerlijke handel die het proberen.

Overall in de wereld kiezen organisaties van eerlijke handel er bewust voor om een langetermijnrelatie met Palestijnse producenten en boerenorganisaties op te bouwen en hen een afzetmarkt op andere continenten te garanderen. Vooral olijfolie, maar ook couscous, dadels, za'atar, amandelen en artisaanaal handwerk vinden via eerlijke handel hun weg naar de westerse consument. De handel is vaak symbolisch voor de solidariteit met het Palestijnse volk, dat reeds 40 jaar bezet is, en voor het ijveren naar een duurzame en rechtvaardige vrede in de regio.

Eerlijke handelsorganisaties verzekeren niet alleen de afzet van producten. Ze treden ook in dialoog met hun leveranciers en moedigen democratische structuren, coöperaties en samenwerking aan. Ze helpen de boerenorganisaties de kwaliteit van hun producten op te trekken. De kritische westerse consument - ook de koper van eerlijke handelsproducten - verwacht immers kwaliteitsvolle, smakelijke, mooi verpakte producten. Bovendien zijn eerlijke handelsorganisaties niet zelden bereid de risico's mee te dragen door voorfinanciering van leveringen.

Aan de andere kant brengen eerlijke handelsorganisaties het verhaal van de bezetting via de producten tot bij

Grafiek: aandeel van diamant in de Israëlische export naar België

de westerse consument. Naast een product van eerlijke handel is een fles Palestijnse olijfolie bovenal een product van solidariteit.

Dat deze producten meer en meer succes kennen op de westerse markt, laat zich gevoelen in de exportcijfers. PARC zag zijn export stijgen van 15 ton in de jaren 1990 tot 300 ton in 2005. 80% van de totale productie verkoopt PARC aan eerlijke handelsorganisaties. Het assortiment Palestijnse producten is echter beperkt. Voor verse producten kunnen we de leveranciers geen afzetmarkt verzekeren. Door de vele hindernissen bij de uitvoer is het haast onmogelijk om vers fruit of groenten in te voeren. We opteren dus voor producten met een lange houdbaarheidstermijn - in schril contrast met de overvloed aan producten uit buurland Israël in onze supermarkten.

9. Wat kan België doen? Wat doet de internationale gemeenschap?

Voor de bevolking van Palestina is een gezonde economie van vitaal belang. Maar er zijn te weinig handelsinitiatieven met de Palestijnse gebieden.

Voor de Palestijnen is een gezonde economie van vitaal belang. De Palestijnen willen werken. Ze willen hun loon op een eerlijke manier verdienen, eerder dan afhankelijk te zijn van noodhulpprojecten. Handel speelt daarin een belangrijke rol. Maar er worden nog te weinig handelsinitiatieven met de Palestijnse gebieden aangemoedigd of ontwikkeld. Handelsattachés zijn er in het gebied niet te bespeuren.

België, de tweede handelspartner van Israël, moet zijn verantwoordelijkheid tegenover het Palestijnse volk

opnemen. Solidariteit via handel met de Palestijnse gebieden mag niet alleen een privilege zijn van de eerlijke handelsorganisaties. Heel wat sectoren hebben voldoende potentieel om een grotere inkomstenbron voor de Palestijnen te betekenen: toerisme, marktgewassen, meubels, handwerk, olijfolie, textiel, steen en marmer.

DGOS formuleerde het diversifiëren van de buitenlandse handelsrelaties, zodat de Palestijnen minder afhankelijk zijn van Israël, als een uitdaging in zijn landenstrategie-nota in 2002. (Zie www.dgos.be/nl/partnerlanden/palestina)

De handelsrelaties met de Palestijnse gebieden staan op een zeer laag pitje. In 2004 was de uitvoer uit Vlaanderen naar Palestina 400.000 euro waard; daarmee stonden de Palestijnse gebieden op de 184ste plaats. De invoer uit de Palestijnse gebieden naar Vlaanderen had slechts een waarde van 300.000 euro, waarmee de Palestijnse gebieden de 167ste plaats op de leverancierslijst bekleedden. De in- en uitvoercijfers tonen daarenboven een dalende trend. In tegenstelling tot de handelscijfers met betrekking tot Israël: daar stijgt zowel de in- als de uitvoer. Met dank aan de diamanthandel.

Uiteraard vormen de Israëlische bezetting en het afgrenzingsbeleid de grootste obstakels om succesvolle handelsrelaties met Palestijnse ondernemers aan te knopen. Toch kan België, binnen de Europese Unie, mee ijveren om de bepalingen van de Agreement on Movement and Acces weer in voege te laten treden en op te volgen, en zo op korte termijn de Palestijnse handel meer kansen te geven.

België moet de vorming van de Palestijnse eenheidsregering aangrijpen om te pleiten voor het heropstarten van de EU-hulp aan de Palestijnse Autoriteit. Dat zou de nodige verlichting brengen op humanitair en economisch gebied. Tegelijk moet ook Israël onder druk worden gezet om de taksen, die het heeft ingehouden, over te maken aan de Palestijnse Autoriteit.

Bronnenlijst

1. Palestinian Agricultural Relief Committees (PARC)
2. Union of Agricultural Workers Committees (UAWC)
3. Palestine, A Guide van Mariam Shahin
4. Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)
5. B'tselem, The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories
6. Workers Advice Center
7. Taybeh Brewery Company
8. Unctad
9. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)
10. Sindyanna
11. DGOS
12. Stefan De Coninck, Katholieke Universiteit Brussel

